

Belgicko - La Grand-Place v Bruseli

Veľké námestie v Bruseli, ktoré Victor Hugo nazval „najkrajším na svete“, tvorí centrálnu časť Dolného mesta (Nedermarkt) založeného v roku 1174. Námestie o dĺžke 110 m a šírke 68 m sa definitívne sfomovalo po roku 1695, keď ho značne poškodilo francúzske delostrelectvo maršala Villeroya. Už v roku 1697 nariadil mestský magistrát obnovu radnice (Hôtel de Ville) so 60 m dlhým priečelím. Patrí dodnes k najkrajším gotickým svetským stavbám nielen Belgicka. Budovali ju po etapách, najskôr Lavé krídlo v rokoch 1401 - 1402 podľa projektov dvorného staviteľa Jacoba van Thienena a Jana Bomoya. Právě krídlo postavili v rokoch 1444 - 1448. V strede sa týči radničná veža Befried z roku 1449, postavená podľa projektu Jana van Ruysbroeka. Dosahuje výšku 89 m a na jej vrchol umiestnili sochu patróna mesta - archanjela Michaela. Interiér radnice zdobia maľby a gobelíny zo 17. - 19. storočia, umiestnené najmä v Gotickej sále. Oproti radnici postavili v rokoch 1515 - 1536 gotický Kráľovský dvor, ktorý však v rokoch 1873 - 1885 dost' svojvoľne prestaval architekt P. V. Jamer. Palác určili pre španielskeho korunného princa a holandského miestodržiteľa, neskoršie cisára Karla V. Po prestavbe do neho umiestnili Mestské múzeum.

Juhovýchodnú stranu námestia zaberá Dom brabantských vojvodov s monumentálnou fasádou v barokovom slohu z roku 1698. Na rohu ulice Rue au Beurre, vedúcej z námestia k burze, stojí Dom španielskeho kráľa postavený v rokoch 1696 - 1697 a dekorovaný balustrádami. K ďalším významným stavbám námestia patrí La Cornet s barokovou fasádou a rokokovou výzdobou vo forme lastúr, ulit a delfínov. Oproti radnici na ulici Rue Charles Buls stojí Dom mäsiarskeho cechu Le Cygne, zrekonštruovaný v 17. storočí. Barokovou fasádou vyniká Dom cechu pivovarníkov, do ktorého umiestnili Múzeum piva.

Atrakciou Bruselu je malá náročná fontána so sochou cikajúceho chlapčeka „mannekena“ (Fontaine du Manneken Pit), ku ktorej sa ide od radnice uličkou Rue de l'Étuve. Ide o dielo Jérôme Duquesnoya z roku 1619, ku ktorému lastúrové pozadie vytvoril Daniel Raessens. Po jej zničení 5. októbra 1817 trestancom Antoine Lyca som ju mesto nahradilo vernou kópiou.

Kým radnicu a Kráľovský dvor vyhlásili za chránené pamiatky kráľovským dekrétom z 5. marca 1936, ostatné budovy až nariadením regionálnej vlády hlavného mesta 19. apríla 1977. Súčasťou SD je La Grand-Place v Bruseli od roku 1998.

Bulharsko - Skálne kostoly pri Ivanove

Kostoly, kaplnky a príbytky (asi 300 mnišských cieľ) vytesali do skalných stien (vysokých 40 - 100 m) doliny riečky Rusenski Lom eremiti v 13. - 14. storočí. Tiesňava začína pri dedine Božinec a jej hlavná časť so svätyňami prechádza vápencovou planinou, na ktorej postavili dedinu Ivanovo (165 m n. m.), pričom dno tiesňavy na sútoku riek Beli Lom a Černi Lom nedosahuje nadmorskú výšku 50 m. Západná časť tiesňavy (Černi Lom) sa tiahne na juh k dedinám Košov, Červen a Tabačka, juhovýchodná časť tiesňavy (Beli Lom a Malki Lom) k dedine Slavenik. Celú túto rozvetvenú tiesňavu dnes tvorí Národný park Rusenski Lom (z roku 1970 na 2 226 ha).

Územie už bolo osídlené pred príchodom eremitov, o čom svedčia nálezy z viacerých výklenkov a prirodzených jaskýň (napríklad Orlovo gnezdo). Kláštorná komunita tu vznikla po príchode mnicha - eremitu Joakima z gréckeho svätého vrchu - polostrova Athos, ktorý sa v roku 1235 stal prvým bulharským patriarchom 2. Bulharskej ríše. Rozvoj komunity podporovali bulharský kráľ Ivan II. Asen (1218 - 1241) a ďalší panovníci, ktorí sídlili v hlavnom meste Veliko Tárnovo, asi 90 km južne od Ivanova. O rozšírenie komunity a vyhlásenie ďalších priestorov do skal pre ňu sa však zaslúžil najmä kráľ Georgi I. (1280 - 1292) z novej dynastie Terteres, ktorý sa ku koncu života stal mníchom a pochovali ho údajne v skalnom hrobe. Skálne kostoly a kaplnky (zachovalejšie Cerkvata, Gospodev) boli pôvodne pospájané sústavou drevených arkád, chodníkov, terás a galérií, z ktorých väčšina zanikla alebo bola poškodená zosuvmi. Poškodili sa aj mnohé fresky na ich stenách, ktoré pochádzajú z 13. - 14. storočia a sú dokladom rozvoja byzantského umenia v 2. Bulharskej ríši. Zachovali sa len v 5 svätyňach.

Najbohatšia výzdoba sa zachovala v skalnom chráme nazývanom len Kostol-Cerkvata, ktorý tvoria 20 m nad dnom tiesňavy tri miestnosti - predsieň, centrálna miestnosť a kaplnka. Vytesali ho do skaly do hĺbky 12 m asi v roku 1235 a všetky jeho steny pomaľovali najmä biblickými motívmi podľa priediel kresťanského kánonu Nechýbajú však ani svetské postavy a prvky. Ide najmä o obraz vladára Ivana na severnej stene narhexu, na ktorom symbolicky podáva maketu Kostola Panne Márii, čo naznačuje, že Cerkvata bola zasvätená Matke Božej (podľa iných údajov išlo o Kostol sv. Jána Krstiteľa).

Súčasťou SD sú Skálne kostoly pri Ivanove od roku 1979.

Fínsko - Stará Rauma

Rauma, tretie najstaršie fínske mesto, dnes s asi 30 000 obyvateľmi, patrí aj k najstarším fínskym prístavam s mestskými právami z roku 1442. Urbanistická štruktúra sa vyvinula okolo roku 1600, avšak jednoposchodovú klasicistickú radnicu (s valbovou strechou zakončenou hodinovou vežičkou prekrytú lucernou s cibulovou strieškou) postavili až v rokoch 1776 - 1777 (Christoffer Friedrich Schröder - mestský staviteľ z Turku).

Už z roku 1449 sa spomína drevený františkánsky kláštor (cca 1400 - 1538) s kamenným dvojloďovým Kostolom sv. Kríža (Pyhän Ristin kirkko) s freskami biblických výjavov zo života Ježiša Krista (1510 - 1522), postavený na severom brehu riečky nazývanej Kanál (Rauman kanaali). Stropné a nástenné maľby zobrazujú sv. Trojicu, Ježišovo zrodenie, korunováciu a nanebovzatie Panny Márie, zvestovanie Panny Márie, Ježišov rodokmeň, Kristovo utrpenie na kríži, štyroch anjelov, symboly evanjelistov, radu cirkevných otcov atď. V roku 1625 v kostole vybudovali renesančnú kazateľnicu s emporou z roku 1767 s podobizňami apoštolov. V roku 1786 v kostole vysvätili organ a v roku 1816 k nemu pristavali západnú vežu. Zo staršieho Kostola Najsvätejšej trojice (už okolo roku 1300 drevený Pyhän Kolminaisuuden) na hlavnom trhovisku už ostali po požiari v roku 1640 len ruiny tak, ako z colnej ohrady, ktorú založili v roku 1620 a zlikvidovali v roku 1809. Väčšina stavieb v meste bola postavená z dreva. Po požiari v roku 1682 ho v 17. - 18. storočí zrekonštruovali v pôvodnej urbanistickej štruktúre s využitím pôvodného stavebného materiálu.

V Staré Raume prevládajú dodnes prevažne prízemné a jednoposchodové, pastelovými farbami natreté, drevené domy s kamennými základmi. Väčšina z asi 600 drevených obytných domov nepresahuje vek 100 rokov, avšak ostala v pôvodnom usporiadaní okolo námestia so Starou radnicou. Uličky Vanha Rauma sa klukajú najmä južne od cesty Kuninkaankatu až cez Eteläkatu, ktorá ju oddeľuje od časti Nummi. Zo severnej časti vedú cesty do pobrežných štvrtí Otanlanti a Pidesluoto. Nič dnes nenásvedčuje tomu, že v roku 1550 švédsky kráľ Gustáv I. Vasa (vl. 1523-1560) nariadil presídlenie všetkých obyvateľov Raumu do nového mesta Helsingforsu (Helsinki). Na mesto je dnes najkrajší pohľad zo 70 m vysokej vodárenskej veže, postavené v roku 1934 podľa projektu Larsa Soncka.

Súčasťou SD je Stará Rauma od roku 1991.

Dánsko - Katedrála v Roskilde

Roskilde založili ešte pohanskí Vikingovia a do roku 1445 bol hlavným mestom Dánska. Jeho názov sa odvodzuje od Hoarovo prameňa (Hoars Kilde), pričom severný boh Hoar sa pokladá za zakladateľa mesta. Išlo o obchodné a náboženské centrum pohanských bohov Odina a Thora. Po prechode Dánska na kresťanstvo okolo roku 960 tu postavili jeden z prvých dánskych kostolov. Z roku 980 pochádzal drevený románsky kostolík, ktorý dal postaviť prvý kresťanský dánsky kráľ Harald I. Modrozubý. Roskilde sa stalo sídlom biskupa, neskoršie sa sem presťahovali z Lejre aj dánski králi. Dnešnú trojloďovú katedrálu Sankt Lucius (Domkirke) s galériou začal stavať biskup Absalon v roku 1170. Dosahuje dĺžku 86 m a šírku 28 m. Dostavali ju v roku 1191 pod vedením biskupa Pedera Sunesona v románskom slohu. Obe hranolovité veže po stranách priečelia s lomenými gotickými oknami sú zakončené hrotovitými strechami. Severné tzv. Oluf Mortensenove priečelie so 6 vežičkami patrí k najkrajším ukážkam severnej gotiky. Hlavný oltár pozostáva z 19 tabúl. Vyhotovali ho v renesančnom štýle v Antverpách v roku 1580. V strede katedrály umiestnili v roku 1413 čierny mramorový náhrobok kráľovnej Margity I. z dielne Lübeckého majstra. Nasledujú náhrobky kráľa Frederika V., kráľovnej Lujzy, Christiana V., kráľovnej Šarloty Amálie s barokovou výzdobou. V kaplnkách sú hrobky ďalších dánskych kráľov. Kráľov tu pochovávali od vlády kráľovnej Margity I. (1387 - 1412).

V južnej dvojposchodovej Kaplnke Christiana I. s pozostatkami aj jeho manželky Doroty sa do staršieho stĺpa z červenej žuly vysekali znaky určujúce výšku panovníkov, ktorí katedrálu navštívili (najvyššiu dosiahol ruský cár Peter I. Veľký - 207 cm). Kaplnku dostavali v roku 1463. V severnej Kaplnke Christiana IV. v štýle holandskej renesancie, ktorú postavil Lorenz Steenwinkel v 17. storočí, za ozdoby mriežami od kováčskeho majstra Caspara Fincke, umiestnili sarkofágy kráľa Christiana IV., jeho manželky Anny Kataríny a dediča trónu (zomrel skôr než jeho otec), ale aj kráľa Frederika III. a jeho manželky Žofie Amálie. Blízko tejto kaplnky sa nachádza najstaršia Kaplnka sv. Ondreja z roku 1387 z čias biskupa Nielsa Jespera Ulfeldta zdobená freskami z roku 1511. Najnovšia kráľovská kaplnka pochádza z roku 1985. Vežová Kaplnka sv. Sigrídy z roku 1405 sa stala pohrebiskom rodiny Trolle, ale aj kráľovnej Anny Žofie s deťmi.

Súčasťou SD je Stará Rauma od roku 1995.